

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ -ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

ΚΑΙ ΣΥΝΑΡΤΩΜΕΝΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ε. Συμεωνίδου – Καστανίδου
Καθηγήτρια Ποινικού Δικαίου στο ΑΠΘ

1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑ

Η έννοια του πρόσφυγα **ορίζεται αυθεντικά στη Σύμβαση της Γενεύης** για το καθεστώς των προσφύγων (ν.δ. 3989/1959).

Άρθρ. 1Α Σύμβασης της Γενεύης

«**πρόσφυγας** είναι κάθε πρόσωπο που συγκεντρώνει **σωρευτικά** τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

(α) έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων,

(β) βρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και

(γ) δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί λόγω του φόβου αυτού να απολαύει της προστασίας της συγκεκριμένης χώρας.

**Ο πρόσφυγας θεωρείται πρόσωπο στο οποίο
αρμόζει διεθνής προστασία**

→ έχουν θεσπιστεί μια σειρά από διατάξεις που αφορούν το νομικό του καθεστώς και τα δικαιώματά του, οι οποίες περιλαμβάνονται:

- στη Σύμβαση της Γενεύης,
- σε Κανονισμούς και Οδηγίες της ΕΕ,
- νομολογία ΕΔΔΑ,
- νομολογία ΔΕΕ,
- νόμος 4939/2022.

**Πώς συμβιβάζεται το προστατευτικό νομικό πλαίσιο με πιθανή
απειλή ποινικών κυρώσεων;**

Τρεις βασικοί λόγοι:

1. Η χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα προϋποθέτει την τήρηση μιας διαδικασίας που έχει κάποια διάρκεια.
2. Η τήρηση της διαδικασίας μπορεί να οδηγήσει και σε απόρριψη – σε μη αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα.
3. Συχνά εμπλέκονται τρίτα πρόσωπα που δεν έχουν την ιδιότητα του πρόσφυγα.

Τα ζητήματα ποινικού δικαίου που ανακύπτουν σχετικά με τους πρόσφυγες μπορούν να διακριθούν σε 2 ενότητες:

1. Αυτά που σχετίζονται με τον ίδιο τον πρόσφυγα.
2. Όσα επηρεάζουν τους τρίτους, οι οποίοι είτε βοηθούν τους αλλοδαπούς να εισέλθουν ή να μείνουν στην ελληνική επικράτεια είτε εκμεταλλεύονται την ευάλωτη θέση τους για να βγάλουν χρήματα.

I. Ζητήματα που αφορούν τον αλλοδαπό

Ζήτημα 1^ο:

Η παράνομη είσοδος στη χώρα

Το πρόβλημα

Δεν έχει διαμορφωθεί νόμιμη οδός εισόδου ειδικά για τους πρόσφυγες

→ εισέρχονται παράνομα, παρακάμπτοντας τους ελέγχους στα σύνορα, καθώς μάλιστα οι περισσότεροι είναι υπήκοοι κρατών για τους οποίους απαιτείται θεώρηση εισόδου.

FRA, Fundamental Rights Report, 2017, σ. 115

Η κατοχύρωση νόμιμων οδών εισόδου στην ΕΕ θα βοηθούσε:

(α) στη μείωση της απώλειας ανθρώπινων ζωών,

(β) στον περιορισμό της εκμετάλλευσης των προσφύγων από κυκλώματα διακινητών,

(γ) θα ενίσχυε την ασφάλεια και θα διευκόλυνε την ενσωμάτωση των προσφύγων στις τοπικές κοινωνίες.

Άρθρο 18 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ

«**Το δικαίωμα ασύλου** διασφαλίζεται τηρουμένων των κανόνων της Σύμβασης της Γενεύης της 28ης Ιουλίου 1951 και του Πρωτοκόλλου της 31ης Ιανουαρίου 1967 περί του καθεστώτος των προσφύγων και σύμφωνα με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Άρθρο 31 Σύμβασης της Γενεύης

Οι συμβαλλόμενες χώρες δεν θα επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις στους πρόσφυγες λόγω παράνομης εισόδου ή διαμονής, εάν:

(α) προέρχονται από χώρα όπου απειλείται η ζωή ή η ελευθερία τους

(β) παρουσιάζονται αμελλητί στις αρχές

(γ) δίνουν επαρκείς εξηγήσεις για την παράνομη είσοδο ή διαμονή

ΕΔΔΑ: *Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου*,
29.1.2008, σκέψη 65.

- Το γεγονός ότι ο αιτών παραδίδεται στις αρμόδιες αρχές και ζητεί άσυλο, δε συνεπάγεται δικαίωμά του για «εγκεκριμένη» είσοδο στη χώρα.
- Ακριβώς επειδή η είσοδος παραμένει παράνομη, δικαιολογείται η κράτηση του αλλοδαπού, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 (στ) της ΕΣΔΑ

Άρθρο 83 ν. 3386/2005

1. Ο υπήκοος τρίτης χώρας, που ...εισέρχεται ή επιχειρεί να εισέλθει στο ελληνικό κράτος χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών και χρηματική ποινή τουλάχιστον χιλίων πεντακοσίων (1.500) ευρώ.

ΤριμΠλημΓυθ 271/1997, ΠοινΔικ 2000, 1076

Κατά πλειοψηφία καταδίκη για παράνομη είσοδο γιατί το αίτημα ασύλου **δεν κατατέθηκε αμελλητί**, όπως ορίζει η Σύμβαση και επιπλέον δεν υπήρχαν επαρκή στοιχεία ότι ήταν πρόσφυγες.

**Κατά το νεότερο και ήδη ισχύον δίκαιο (38 ν. 4939/2022)
μια τέτοια απόφαση είναι εσφαλμένη**

Έδη με την υποβολή αίτησης ασύλου, ακόμα και σε αναρμόδιο
όργανο –αλλά και χωρίς σχετική αίτηση – **αποκλείεται η άσκηση
ποινικής δίωξης μέχρι να ολοκληρωθεί η αξιολόγηση της θέσης
του αλλοδαπού.**

Δεν ήταν ορθή η ποινική δίωξη σε βάρος των 8 Τούρκων αξιωματικών που έφτασαν στην Ελλάδα αμέσως μετά το πραξικόπημα στην Τουρκία.

I. Ζητήματα που αφορούν τον αλλοδαπό

Ζήτημα 2º:

Επηρεάζεται το αξιόποινο της παράνομης εισόδου από την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα;

Η απόφαση που χορηγεί το καθεστώς του πρόσφυγα έχει
αναγνωριστικό χαρακτήρα

Η ιδιότητα του πρόσφυγα θεωρείται ότι υπήρχε ήδη κατά τη
στιγμή της εισόδου στη χώρα

Δεν μπορεί να επιβληθεί ποινή.

ΣυμβΑΠ 1498/99, ΠοινΧρ 2000, σ. 709:

Η αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα δικαιολογεί επανάληψη της διαδικασίας, σε περίπτωση που έχει μεσολαβήσει ποινική καταδίκη του αλλοδαπού για την παράνομη είσοδό του στη χώρα.

Για ποιο λόγο δεν μπορεί να τιμωρηθεί ο πρόσφυγας

➤ Κατάσταση ανάγκης που αίρει το άδικο

(ΤριμΠλημΠατρών 2475/96, Υπεράσπιση 1996, σ. 1337, ΤρΕφΑιγ 47/06, ΠραξΛογΠΔ 2006, σ. 583)

➤ Προσωπικός λόγος απαλλαγής από την ποινή

(ΣυμβΑΠ 1498/1999, ΑΠ 179/2022, ΑΠ 530/2023)

➤ Λόγος αποκλεισμού του αδίκου:

οι πρόσφυγες εξαιρούνται ex lege από όλες τις διατάξεις του Κώδικα Μετανάστευσης.

Άρθρο 3 παρ. 3 Κώδικα Μετανάστευσης(ν. 5038/2024):

Οι διατάξεις του Κώδικα αυτού δεν έχουν εφαρμογή στις ακόλουθες κατηγορίες προσώπων...

(ε) Στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας, ... καθώς και στους αιτούντες διεθνή προστασία, κατά την έννοια της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 και σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

II. Ζητήματα που αφορούν τους τρίτους

Ζήτημα 1^ο:

Ποινική ευθύνη όσων βοηθούν την είσοδο ή διαμονή των αλλοδαπών

(α) Συμμετοχή στην πράξη του άρθρου 83 ν. 3386/2005
(χορήγηση χάρτη, τροφής, χρημάτων, ενδυμάτων κ.λπ)

Άδικο εξαρτημένο από την πράξη του πρόσφυγα

(β) Έλεγχος μεταναστευτικών ροών

(άρθρα 24 και 25 Μεταναστευτικού Κώδικα)

1^η άποψη: Εφόσον οι πρόσφυγες δεν τιμωρούνται γιατί δεν πραγματώνουν την αντικειμενική υπόσταση του 83 ν. 3386/2005, το ίδιο ισχύει και για τους μεταφορείς.

Επιχειρήματα:

- 1.** Άρθρο 3 Κώδικα Μετανάστευσης, από το οποίο προκύπτει – όπως υποστηρίζεται - ότι **το έγκλημα δεν τελείται όταν τα μεταφερόμενα άτομα είναι πρόσφυγες.**
- 2.** Το άδικο εκείνων που τελούν τα εγκλήματα των άρθρων 24 και 25 Κώδικα Μετανάστευσης **είναι εξαρτημένο** από το άδικο των αλλοδαπών.

2^η άποψη: Το άδικο των δραστών των εγκλημάτων κατά τα άρθρα 24 και 25 μεταναστευτικού Κώδικα είναι αυτοτελές, αυτουργικό και όχι συμμετοχικό.

[απολύτως κρατούσα στην νομολογία]

ΑΠ 130/2022

Το έγκλημα της διευκόλυνσης εξόδου από τη χώρα είναι αυτοτελής πράξη που προσβάλλει την πολιτειακή εξουσία και όχι φύσει συμμετοχική πράξη, ώστε το άδικο της να εξαρτάται από τον άδικο χαρακτήρα της εξόδου.

ΑΠ 246/2023

Ο αναιρεσείων είχε τιμωρηθεί για παράνομη μεταφορά 66 ατόμων από την Τουρκία στην Ελλάδα και ζητούσε αναίρεση της καταδικαστικής απόφασης με το επιχείρημα ότι **τα άτομα που μετέφερε ήταν πρόσφυγες ή σε κάθε περίπτωση δικαιούχοι επικουρικής προστασίας.**

Άρα επικαλούνταν ουσιαστικά την 1^η άποψη, για πιθανή μη πραγμάτωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος.

Κατά την απόφαση:

«ο ισχυρισμός αυτός **στηρίζεται σε εσφαλμένη προϋπόθεση**, καθόσον, τα μεταφερόμενα 66 άτομα ήταν υπήκοοι τρίτων χωρών που μεταφέρονταν από το εξωτερικό (Τουρκία) στην Ελλάδα, χωρίς την τήρηση των νόμιμων διατυπώσεων, καθόσον δεν υποβλήθηκαν σε νόμιμο έλεγχο και δεν είχαν δικαίωμα εισόδου στο ελληνικό έδαφος, ενώ ο κατηγορούμενος γνώριζε ότι απαγορευόταν η είσοδός τους στην ελληνική επικράτεια χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις **και, ως εκ τούτου, συνάγεται, ότι τα ανωτέρω άτομα δεν είχαν την ιδιότητα του πρόσφυγα ή του δικαιούχου επικουρικής προστασίας**».

Ορθή αντίθετα η ΑΠ 719/2022

Μόνη η ιδιότητα των μεταφερόμενων 70 αλλοδαπών ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας ή προσφύγων **δεν αίρει τον άδικο χαρακτήρα της ανωτέρω αξιόποινης πράξης** και **δεν μπορεί να θεμελιώσει τον περί πραγματικής πλάνης ισχυρισμό του**, αίροντας τον καταλογισμό του γι' αυτήν, **εφόσον δεν συνοδεύεται με ισχυρισμό περί διάσωσης αυτών** στη θάλασσα ή μεταφοράς τους για να τύχουν προστασίας κατά τις επιταγές του διεθνούς δικαίου, όπως απομάκρυνση από εμπόλεμη περιοχή ή από περιοχή που κινδυνεύουν να διωχθούν για θρησκευτικούς, φυλετικούς ή άλλους λόγους (25 παρ. 6 μεταναστευτικού Κώδικα).